

כתר התורה

ע"ש רבי יצחק אבוחצירא זצוק"ל

הרב יצחק יוסף שליט"א

בית ההוראה הארצי כתר תורה ע"פ פסקי מרן

פרשת ויצא תשפ"ו

העלון השבועי

מאמר השבוע

הרב אברהם רחמים

להעיף את האבן

כאשר יקיים בו 'ויגל את האבן', כאשר יסיר ממנו יצר הרע שדומה לאבן (ב"ר ע ח) או זוכה לשמחה אמתית, על פי דברינו נוכל לדמות את היצר הרע לא רק לאבן שהייתה על פי הבאר, אלא לכל המעשה שהיה עם יעקב והרועים. וכיצד? הנה, בתחילה הרועים אמרו לו אי אפשר להזיז את האבן ולכן הוא אינו נגיש להזיזה כלל. רק כאשר הרגיש שמוכרח להזיז את האבן, אז גילה שהוא יכול להזיזה בקלות. כך היא עבודת ה' שעלינו. יצר הרע, הוא ושלוחיו – 'הרועים' (הרעים) אומרים לאדם 'מה לך להתגבר על רצונותיך ותאוותיך אל תנסה אי אפשר, זה קשה מאוד. עזוב, זה לא בשבילך. זכור גם כמה פעמים ניסית ולא הצלחת. לכן, די לך כאשר תצא ידי חובה בכך' עד אשר יאספו כל העדרים, שכלל ישראל יחד עושה מצוות – אבל אתה לבדך לא תצליח! אולם האמת היא, שכאשר 'יעקב' המשוך לישראל, נגיש אל האבן ברצון גדול, לפניו תגלית עצומה הוא מעיף את האבן כמו פקק, זה לא כמו שהוא חשב בתחילה. הוא שאמרו חכמים: 'לעתיד לבא מביאו הקב"ה ליצר הרע ושוחטו בפני הצדיקים ובפני הרשעים, צדיקים נדמה להם כהר גבוה, ורשעים נדמה להם כחוט השערה. הללו בוכין, והללו בוכין. צדיקים בוכין ואומרים: 'היאך יכולנו לכבוש הר גבוה כזה!' ורשעים בוכין ואומרים: 'היאך לא יכולנו לכבוש את חוט השערה הזה!' (סוכה נב). וכיצד יתכן שהיצר הרע נדמה לשתי קבוצות אנשים, ולכל אחת מהן בצורה אחרת?

והביאור נפלא. אין הבדל כלל בין מה שנראה לצדיקים ובין מה שנראה לרשעים אלא לכל אחד נראה מציאות אחרת. הצדיקים רואים את היצר הרע ביצר הרע – כמו הר גדול. ובאמת היה קשה אפילו לנסות לצאת לגשת למלחמה עמו, פשוט לא יאומן שזעם נתונים כאלו ראוי לצאת למלחמה. לעומת הצדיקים. הרשעים לעתיד לבוא, לעיניהם מתגלת האמת האמתית – יצר הרע קטן כחוט השערה, אמת זו טופחת על פניהם: 'כמה חבל – הכל היה דמיון! לו רק היינו מנסים, לו רק היינו נגשים למלחמה הכל היה אחרת...'. אסכים בסיפור על מחקר מעניין שקראתי. הכניסו מספר כלבים לחדר ובו דלתות והחלו לחמם הרצפה, בתחילה כאשר נעשה חם ברגלי הכלבים, החלו לרוץ אל הדלת קפצו על הידית וניסו בכל כוחם לצאת מפתחה. אולם הדלת הייתה נעולה. כך כאשר חזרו על אותה הפעולה עוד ועוד – החוקרים מחממים את הרצפה והכלבים מנסים שוב לצאת מן הדלת, אך ללא הועיל. – הדלת נעולה. אזי בפעם העשירית של הניסון קרה דבר שונה, הכלבים הפסיקו לרוץ אל הדלת, משראו כך החוקרים אז חדלו מלנעול את הדלתות – הם השאירו הדלתות פתוחות. כך, מכאן ואילך מה שהתרחש היה מעניין ביותר, כאשר חיממו את הרצפה, הכלבים הפסיקו ללכת אל הדלת, על אף שהייתה פתוחה, הם כבר רקדו במקומם באי נוחות ולא ניסו כלל לקפוץ על הדלת לפותחה. כמו שהוכחנו, מחקר כזה הוא דרכו של היצר הרע בעולם. האדם בחיים מואן לנסות דברים חדשים שאינו שלם בהם וזאת בטענה שהוא כבר ניסה בעבר ולא הצליח ומן העבר הזה שהיה לפני שנים לא מעטות הוא מסיק מסקנות עד אחרית ימיו: 'אני לא מתאים ללמוד גמרא, הלכה, אני אין לי ידיים לעזור בבית, הרי ניסיתי ולא הצלחתי', וכו'... אולם, האמת היא שיתכן שכעת 'הדלתות פתוחות' כבר, הקב"ה הסייר את כוונת האבן שהייתה לך למניעה וכעת רק אם תנסה שוב תזכה לראות ישועות גדולות.

ה' יוכנו להוציא את כל כוחותינו אל הפועל, בעשיית רצונו – אמן!

בפרשת השבוע, יעקב מגיע אל מקום מושבו של לבן רואה 'באר בשדה והנה שם שלשה עדרים צאן רבצים עליה'... 'והאבן גדלה על פי הבאר'. חיש, שואל לשלום הרועים, ותמה מדוע אינם מזדריים להשקות הצאן ולרעותו בשדה. הללו מתוודים לפניו ומודים על חולשתם, כי אין הם יכולים להשקות הצאן עד אשר יאספו כל העדרים משום שהאבן גדולה על פי הבאר ולכן צריך שכולם יזיזו את האבן ממקומה...

אומרת התורה הקדושה: 'עודנו מדבר עמם ורחל באה עם הצאן אשר לאביה פי רעה הוא. ואז 'ויהי כאשר ראה יעקב את רחל בת לבן אחי אמו ואת לבן אחי אמו וישש יעקב ויגל את האבן מעל פי הבאר וישש יעקב צאן לבן אחי אמו'. על פי האמור, יעקב נגיש להסיר את האבן הגדולה, רק כאשר ראה את רחל והצאן שעמה. והשאלה, מה עם 'ואהבת לרעך כמוך', כיוון שיעקב הינו גיבור חיל גדול, מן הראוי לו להגיע מיד אל האבן ולהסירה ולאחר מכן להמשיך עמם בשיחה. בפרט, שהתורה מציינת שבדבורו פעולת הסרת האבן מעל פי הבאר אינה דורשת מאומן כלל אלא נעשית בקלות רבה, יותר מאשר להסיר פקק של בקבוק בירה שנפתח בפעם העשירית...

מדוע לא נהג כך, וכי אין הרועים ראויים לעזרה?! הרי שכאשר פתח עמם בשיחה אמר להם 'אחי מאין אתם...' הרי שקורא להם אחים, אם כן, מדוע לא נגיש לעזרתם מהרה?

יתרה מזו, הנה נאמר בפסוק 'ויהי כאשר ראה יעקב את רחל בת לבן אחי אמו' ולא רק את רחל אלא גם 'ונתן צאן לבן אחי אמו' או 'וישש יעקב ויגל את האבן'... ונשאל, מדוע הכתוב מדגיש שראה גם את רחל וגם את הצאן, הרי די לומר שראה את רחל לבדה, או את הצאן לבד, או אם כבר מוזכרים גם את רחל וגם את הצאן, ראוי לומר 'ויהי כאשר ראה את רחל והצאן' שניהם ביחד ללא הפסק?

והתשובה נפלאה.

הנה, כאשר הרועים אמרו ליעקב איבנו כי האבן גדולה מאוד ואם לא יאספו הרועים כולם ויעזרו לגלגלה מעל פי הבאר, אין אפשר להזיזה ממקומה כלל. הרי שיעקב האמין לדבריהם ולכן אפילו לא ניסה להזיז את האבן, שהרי האבן גדולה ביותר וכווולם מעדיים עליה שאי אפשר להזיזה.

ברם, כאשר רחל הגיעה עם הצאן, יעקב הרגיש מצוקה, חש שהמצב שעומד להתרחש, אסור שיקרה כלל וזה שגרם לו לגשת אל האבן ולנסות להזיזה ממקומה – על אף מה שכווולם אומרים.

ומה באמת עמד לקרות? – התורה מציינת כי יעקב ראה 'את רחל' ואת צאן לבן, ומכאן יעקב עושה חשבון פשוט. הרי רועים אלו עומדים כאן משועממים ללא עשייה כלל, ועתה עומדת להגיע הנערה רחל שהיא 'יפת תאר ויפת מראה' וצאנה עמה, ודאי שגם היא תצטרך להמתין בקרבתם.

נו, הייתכן שתעמוד צדקנית זו, הראויה להיות לי לאישה, יחד עם רועים אלו, הרי אין זה מדרגי הצניעות כלל? על כן, מיד יעקב נגיש אל האבן, לראות האם באמת אי אפשר להזיזה ממקומה כדברי הרועים. אולם, כאשר ניסה לדחוף את האבן, לשמחתו הרבה, האבן הוסרה ממקומה בקלות רבה.

מכאן נוכל ללמוד עצה נפלאה בעבודת ה'. ונקדים לה את החידוש המתוק של 'בעל הטורים': הנה, בתנ"ך מוזכרת המילה 'ויגל ב' פעמים:

א. כאן בפרשה: 'ויגל את האבן'.
ב. בתהלים: 'לבן עינים לבי ויגל קבודי אף בשן יושפן לבטח' (תהלים טז ט).
מה שנוכל ללמוד מכך. אימתי זוכה האדם לשמחה אמתית ל'ויגל קבודי'? תשובה.

הרב אלון בן שבת

שאלה

בהיות שאנו קרבים ובאים לפני חג החנוכה וישנם רבים שכבר מעבשיו מתכננים לילך לבתי מלון וכדומה בחג החנוכה, ונשאלתי אודות מי שהוא נשוי ושכר לו לבדו ליום אחד או יומיים בימי החנוכה חדר הנקרא "צימר" שהוא כעין בקתה היושבת לבדה בפני עצמה, והיא קרובה איזה מרחק מדירת בעל האכסניה שהוא יהודי אך מדליק לעצמו נרות בנפרד בביתו, האם יש חובת הדלקת נרות חנוכה לאכסנאי שנמצא בצימר והאם יש לברך על אותה ההדלקה.

תשובה

לכאורה יש לזה דין אכסנאי שצריך להשתתף בפריטי עם בעל הבית, ואם אשתו מדלקת עליו בביתו נפטר הוא בזה, וכמש"כ הטור בסימן תרעו. אלא שכתב שם בדין אכסנאי שאם יש לו פתח פתוח לעצמו אינו יוצא במה שמדליקין עליו בביתו, ולא במה שישתתף עם בעל הבית, אלא צריך להדליק בפתחו. והביא להרא"ש בתשובה שכתב, בן האוכל אצל אביו, או האוכל אצל חבירו, ויש לו בית מיוחד לשינה, צריך להדליק בו, שכיון שיש לו בית מיוחד לשינה והעולם רואין אותו כנס ויוצא בו, איכא חשדא אם אינו מדליק, שאין העולם יודעין שאוכל במקום אחר. ואפילו לדין שאנו מדליקין בפנים ומסתמא בני חצר יודעין שאוכל במקום אחר, אפילו הכי שייך חשד, כי השכנים עוברים ושבים לפני פתח הבית ורואים שאינו מדליק. ע"כ.

אולם הרשב"א בתשובה (חלק א סימן תקמא - תקמב) כתב, שאלה: מי שאוכל בבית חמיו הוא ואשתו ובניו אפילו פתח בבא לנפשיה, דינו כאכסנאי נשוי או לא. תשובה: איברא עכשיו שנהגו שלא להדליק בחוץ אלא בבתיים, אע"פ שיש לו שני פתחים אינו חייב להדליק בהן שהכל יודעין שאין מדליקין בחוץ אלא בפנים. וכן מי שאוכל על שולחן בעל הבית "אפילו שוכב בבית בפני עצמו" אינו צריך להדליק, אבל מכל מקום צריך להשתתף עם בעל הבית, ולא דמי לאכסנאי שמדליק בתוך ביתו דהתם כבר הדליקו עליו, אבל זה צריך הוא להדליק כאכסנאי שאין לו בית במקום אחר דצריך לאשתתף בפריטי ע"ש.

נמצא להרא"ש מחוייב להדליק בפתחו מפני החשד, ולהרשב"א די שישתתף בפריטי עם בעל הבית. ובדרכי משה אות א כתב דאין מחלוקת בין הרא"ש להרשב"א וז"ל הב"ח, דהרא"ש כתב כך לזמנו שהיו מדליקין על כל פתח מפתחי הבתים שבחצר דאיכא חשדא דעוברים ושבים לפני פתח הבית כשאין מבני החצר. אולם הרשב"א מיייר בזמנינו שמדליקין ממש בתוך הבית ואין חשד כלל ולכן אפילו שוכב בבית בפני עצמו אין לו להדליק אלא במקום אכילה. ע"ש. וכיו"ב כתב בשו"ת בית דוד סימן תעב בד"ה ולעניות דעתי. ע"ש. ועיין בשו"ת חסד לאברהם אלקלעי סימן כד מש"כ בזה.

ובשולחן ערוך סימן תרעו ס"א כתב וז"ל: אכסנאי שאין מדליקין עליו בביתו צריך לתת פרוטה לבעל הבית להשתתף עמו בשמן של נר חנוכה ואם יש לו פתח פתוח לעצמו צריך להדליק בפתחו אף על פי שאותו בית אינו מיוחד אלא לשינה והוא אוכל על שולחן בעל הבית. והוא הדין לבן האוכל אצל אביו. הגה: וי"א דבזמן הזה שמדליקים בפנים ממש ידליק במקום שאוכל וכן נהגו. (תשובת הרשב"א סי' תקמ"ב) וכתב המגן אברהם (סק"ו) כהב"ח דהרא"ש מודה להיש אומרים בזה.

וכתב המשנה ברורה סק"ה דאם יש לו פתח פתוח וכו', הטעם משום חשדא, שיששדו אותו שלא הדליק נר חנוכה, "ואפילו אם הוא יודע שמדליקין עליו בביתו לא מהני". ובשער הציון יג, ציון להטור שכתב כן ושכן מבואר ברמב"ם, והשולחן ערוך קיצר בדבר. (מאמר מרדכי) ובמאירי הביא דיעות בזה, ופשוט דאין לזוז מדברי הטור והרמב"ם, וכן העתיק הב"ח להחמיר. ע"כ.

וראיתי בשו"ת שארית יוסף כ"ץ (סימן עג והובא במ"א סק"ז בקצרה) שכתב, מי שאוכל בסעודה אצל חבירו וחוזר לישון בביתו דלא ידליק אצל חבירו אלא בביתו כשיחזור לשם בלילה לישון דהעיקר להדליק במקום שינה, ואף כי אנו שדירתינו מקום אכילה בבית החורף ומקום הלינה בחורף אחר, מ"מ זה ידוע כי כולנו מדליקים בבית החורף במקום

המשך בעמ' 3

הלכה לעשה

הרב יצחק אלון

פירעון הלוואה בתשלומים שנדחו עקב אי דרישת פירעון מצד המלווה

שאלה: ראובן ביקש הלוואה משמעון סך של חמישים אלף ש"ח, בשטר ההלוואה נכתב בין יתר הסעיפים שתשלום פירעון ההלוואה יעשה בעשרה תשלומים עוקבים של חמשת אלפים ש"ח כל תשלום. ראובן אומר שכבר עברו חודשיים בהם הוא היה אמור לשלם, אך המלווה לא התקשר לבקש את התשלום. וכעת שואל ראובן האם הוא צריך או חייב להתקשר אל שמעון ולהזכיר לו את החוב? (יאמר כבר כעת שראובן דחוק למעות, וזה עוזר לו ששמעון "שכח" כרגע מהחוב), כמו כן אם ראובן אכן לא חייב להזכיר לשמעון, במידה ושמעון ייזכר מעצמו ויבוא מעצמו לתבוע את החוב, האם עדיין תישאר לראובן הזכות להתחיל מעכשיו את עשרת התשלומים העוקבים או שמא על החודשים "שנשכחו" צריך לשלם במושלם דהיינו עשרת אלפים ש"ח במכה אחת?"

תשובה: האמנם פריעת בעל חוב היא מצווה, אבל אם המלווה לא תבע אנו אומרים שהוא הרוויח זמן ללווה. כמו כן מדין השבת אבידה היה על ראובן ליצור קשר עם המלווה ולומר לו שהגיע זמן הפירעון.

ולגבי השאלה השנייה ששאלנו האם מיום שנזכר שמעון מאז מתחילים עשרת התשלומין, או שמא את שני החודשים הקודמים שהוא לא שילם הוא צריך לשלם לו "במכה אחת", התשובה לזה שיש מקום לחייב את הלווה שאת החודשים שהיו אמורים להיגבות ולא ניגבו צריך לשלם בפעימה אחת.

נימוקים: ראשית יאמר על אתר שפריעת בעל חוב היא מצוה (חו"מ סי' צז סעי' טו). ומאידך, ידועה מחלוקת האחרונים האם יש חיוב ללווה לחזור אחר המלווה כשהגיע זמן הפירעון, יש אומרים שהלווה חייב לפרוע גם אם אין המלווה תובעו כמובא בנתי"מ (סי' קד סוף ס"ק א), אך הרבה פוסקים סוברים שכיון שלא תבעו אנו אומרים "שויתר לו" והרוויח לו את זמן הפירעון (שו"ת שי למורא, שבת, שאלוניקי ת"ג, סי' לד, קצוה"ח סי' קד ס"ק ב, נחל יצחק ח"א סי' ט ענף א, ואמרי בינה דיני גביית חוב סי' ב). דרך אגב אם הלווה יודע שהמלווה שכח מההלוואה, צריך להזכירו, משום השבת אבידה.

והנה, באופן שהמלווה לא תבע, והלווה לא שילם, ועתה הגיע המלווה לתבוע חובו, והשאלה היא האם נשאר ללווה זכות לפרוע בתשלומים, או שחייב לפרוע כל חובו כאחת שהרי פירעון בתשלומים היא טובה ללווה, ורעה למלווה, כמבואר בע"ז (ד).

המשך בעמ' 4

שאנו אוכלים, ומקרי ההדלקה מקום לינה, אבל אם מקום הלינה רחוק במקום אחר ממקום האכילה יש להדליק במקום הלינה. "דווקא באכסנאי שמדליקין עליו בביתו מותר". ע"ש.

וכונתו בזה דאף שאכסנאי שמדליקין עליו בביתו אינו צריך להשתתף עם בעל הבית בפריטי כלל, מכל מקום כל שיש לו פתח לעצמו שבו הוא שוכב, היה לו להדליק במקום שינה ולא במקום אכילה, אלא משום שכבר מדליקין עליו בביתו, והיכן שהוא יושן כעת אין חשד בזמניו שהכל מדליקין בפנים, לכן יכול הוא להדליק במקום אכילה והיינו שישתתף בפריטי עם בעל הבית, אבל בעלמא לעולם יש להדליק במקום שינה. (אלא א"כ הוא בית אחד שיש בו מקום אכילה ומקום שינה, שידליק במקום האכילה, דכיון שהוא קרוב למקום השינה, הרי זה מוגדר כמקום שינה ג"כ)

והשתא מי שהוא אכסנאי ואוכל אצל בעל הבית, אבל ישן בחדר נפרד ופתח פתוח לעצמו, לדעת הרא"ש מחוייב להדליק בפתחו אף שאשתו מדלקת עליו בביתו, ולדעת הרשב"א די שישתתף בפריטי עם בעל הבית, אולם לא נתבאר בדעת הרא"ש אם יש לו לברך על ההדלקה, וכן בדעת הרשב"א לא נתבאר היאך הדין אם ירצה להחמיר על עצמו ולהדליק בפתחו אם יוכל לברך.

והנה כתב המהרש"ל בתשובה (סימן פה) אכסנאי הנשוי, אם אינו יודע שאשתו מדלקת עליו יכול להדליק ולברך, אבל אם יודע בבירור שאשתו מדלקת עליו אין לו להדליק, אם לא שהוא בבית יחיד שידליק מפני הרואין ולא יברך. ע"ש. הרי שכתב שאם יודע בבירור שאשתו מדלקת עליו אינו יכול לברך אפילו הוא בבית יחיד (ועיין ט"ז סק"א) וכ"כ הפ"ח (סק"א) דהכיא שיש לו פתח לעצמו ומדליק לא יברך, כיון דאינו חייב להדליק אלא מפני החשד, והרי זה כמו שכתב הר"ן גבי חצר שיש לו שני פתחים משתי רוחות דלא מברך אלא אחד פיתחא, וה"ה הכא ידליק בלא ברכה. וכ"כ הכנה"ג (תרעז הגב"י) שאין לברך כהדיא דחצר. ועיין במגן אברהם (סק"ד) כתב שיש לחלק מהדיא דחצר שיש לה ב' פתחים, ועיין מוצית השקל בביאור החילוק.

אלא שמדברי הכנה"ג גופיה בהגהות הטור בד"ה אמנם קשה לי, נראה שתולה ענין הברכה בפלוגתא דהרא"ש והרשב"א, דלהרא"ש שמחוייב להדליק במקום שישן ואין די בשיתוף יש לו לברך, ולהרשב"א דאין צריך להדליק היכן שישן ודי בשיתוף עם בעל הבית, אין לו לברך אם ירצה להחמיר ולהדליק היכן שישן. ולכן כתב שם על מי שרצה לחייב להדליק "בברכה" היכן שישן, דהפריז על המדה להצריך ברכה והיה לו לחוש לשיטת הרשב"א דדי בשיתוף ואין צריך ברכה.

אולם המעיין היטב בדברי הכנה"ג יראה דלא הצריך ברכה לדעת הרא"ש אלא בכך נשוי שאוכל אצל אביו יחד עם אשתו וישנים בחדר אחד, אבל באכסנאי שאשתו מדלקת עליו בביתו אף שיש לו פתח לעצמו אין לו להדליק בברכה לדעת הרא"ש כיון שאי"ז אלא מפני החשד.

וסברת החילוק בזה מצאתי בספר שולחן גבוה אות ג, דהא דאמרין בגמרא "נר איש וביתו" ופירש"י איש וכל בני ביתו סגי ליה בנר אחד, הני מילי בבן שאינו נשוי, אבל בן הנשוי כיון שהוא ראוי להיות בבית בפני עצמו, וכעת הוא ואשתו אוכלים אצל אביו, אקרקפתא דאיש אשה רמיא, ובשלמא כשאינו נשוי היה נגרר אחרי אביו אבל כשהוא נשוי, אשתו נגררת אחריו ועליו מוטל החיוב להדליק ולהוציא את בני ביתו ואינו יוצא במה שאביו מדליק כיון שיש לו פתח בפני עצמו. ואפילו להרשב"א יש לו להדליק בברכה, דלא כתב הרשב"א אלא דלא צריך להדליק ודי לו בשיתוף אבל אם ירצה להדליק מדליק בברכה. אבל באכסנאי שאשתו מדלקת עליו אין לו לברך בין להרא"ש ובין להרשב"א. וסיים שם שהוא עצמו עשה מעשה כשהיה סמוך על שולחן אביו. ע"ש. ועיין בשו"ת חסד לאברהם אלקלעי סימן כד בד"ה באופן דבן הסמוך, שחלק על דברי השו"ג ושאין לברך כלל אף בכך "הנשוי" אצל אביו.

ועיין עוד בכנה"ג שם ובשו"ת בית דוד סימן תעב שדנו בדברי הרא"ש והרשב"א אי מיירי אפילו בבן הסמוך על שולחן אביו או דווקא כשאין סמוך. ועיין בחזון עובדיה חנוכה עמוד קמו ואילך בד"ה אלא, וכן בעמוד קצב, ושם העלה להלכה שכן נשוי הסמוך על שולחן אביו אין צריך להדליק נר חנוכה בפני עצמו וגם א"צ להשתתף בפרוטות עם אביו בעל הבית, ויוצא יד"ח במה שאביו מדליק, ואם רצה להדליק בפני עצמו לא יברך דהוי ברכה לבטלה.

ע"ש. ונראה דאפילו בן נשוי שאינו סמוך על שולחן אביו שמתארח אצל אביו אין צריך להשתתף בפריטי מאחר דכעת הוא סמוך לגמרי על שולחן אביו, מפתח יאכל ומכוסו ישתה, וכמ"כ בחזו"ע שם בעמוד קמה בשם רבי אברהם הלוי בקונטרס גן המלך (סימן מא) דבעל הבית שמהנה את אורחו לכל צרכיו, וכל מחסורו עליו, הלא גם הוא יזכה לו במקצת דמי הנרות והשמן של חנוכה ואין צריך להשתתף עמו בפריטי. ע"ש.

והנה בנידון דידן שהאכסנאי יש לו בית בפני עצמו ואינו סמוך על שולחן בעל הבית כלל, אף שאשתו מדלקת עליו יש להצריכו להשתתף בפריטי עם בעל הבית, או להדליק בחדרו ללא ברכה, אבל כיון שאינו אוכל עם בעל הבית כלל ולא נמצא עמו אלא בבית נפרד ממש (צימר) ואין שיתוף עמו בפריטי, ועל כן היה נראה שידליק בחדרו ללא ברכה.

אך הנה ראיתי להרב בית דוד בתשובה בסימן תעג שכתב, בענין מי שהוא אכסנאי אלא שאין הוא לן יחד עם בעל הבית, אלא בבקתה נפרדת ("חאן" או "אודה" אחת כלשוננו) שהביא דברי הרש"ל שכתב בדן אכסנאי שאם הוא דר "בבית יחיד" יש לו להדליק מפני הרואין "ללא ברכה", ופירש הרב בית דוד בדעתו שאין הכוונה לבית יחיד בפני עצמו ממש, (בקתה) אלא יש לו חדר מיוחד בפני עצמו בבית בעל הבית, (אף שיש לו פתח בפני עצמו) ולכן כתב שידליק ללא ברכה שהרי נפטר בהדלקת אשתו וגם בעל הבית שלו מדליק באותו הבית.

אבל אם יש לו בית יחיד ממש בפני עצמו ואינו אוכל עם בעל הבית כלל אינו נפטר בהדלקת אשתו, וחייב הוא להדליק באותה הבקתה ובברכה, ומחוייב הוא בזה משום שאינו יכול לעמוד באותו הבית ללא הדלקה כלל.

ולדבריו צ"ל דעד כאן לא מיירי הרא"ש והרשב"א אם חייב להדליק משום חשד או די בשיתוף אלא במקום שיש לו פתח פתוח לעצמו, אבל אם יש לו ממש בית יחיד בפני עצמו ואינו אוכל עם בעל הבית ואינו יכול להשתתף עימו בפריטי כלל, מחוייב הוא להדליק לכו"ע מדינא ובברכה.

וע"ש עוד שהוסיף להביא ראה לזה מדין מי שהוא נמצא במקום של גויים שיש לו להדליק בברכה אף אם אשתו מדלקת עליו, (כמבואר בשו"ע תרע"ז ס"ג. ומש"כ בשו"ע סימן תרע"ז ס"א דאם מדליקין עליו בביתו אין לו לברך כשרואה הנרות, תריץ במאמר מורכי (סק"ד) והובא בשער הציון כא) שיש לחלק בין נמצא במקום שרואה הנרות דאין לו לברך, להיכא שנמצא במקום שאינו רואה נרות כלל ויש עליו חובת הדלקה וכיון שמחוייב הוא להדליק יש לו לברך, אלא שבסוף דבריו לא ברירא ליה כל כך חילוק זה בדעת השו"ע, אולם בחזו"ע חנוכה עמוד קנט נקט כן בפשיטות ע"ש. הרי שכל שהוא חייב מדינא בהדלקה ולא רק מפני החשד, יש לו לברך גם כן על ההדלקה. (אגב, מש"כ הבית דוד שם עוד דיש לסמוך על הרמ"א ומהר"ל ותה"ר שהביאם שם בתשובתו לענין הברכה נגד הרש"ל והבית יוסף כיון דרבים סוברים לברך שהם שולשה נגד מעטים הסוברים שאין לברך שהם שניים, וכנה"ג לא אמרין סב"ל אלא במחלוקת השקול וזהו לפי מה שייסד בסימן שלו. ובחזון עובדיה עמוד קנד חלק על זה דאמרין סב"ל גם כשרבים אומרים לברך נגד מעטים. ע"ש. אבל לא חלק בדבריו על כלל תשובת הרב בית דוד דהיכא שיש לאכסנאי בית בפני עצמו ממש ואינו סמוך על שולחן בעל הבית ואינו אוכל עמו כלל דיש לו לברך אליבא דכולי עלמא.)

וראיתי בספר הליכות מועד בריש פרק דיני אכסנאי בהערה שכתב שהרב בית דוד לא דיבר אלא אך ורק במקום שכולו גויים ולכן כתב שיש לו להדליק בברכה אף שאשתו מדלקת עליו ושכן מוכח בשולחן גבוה סימן תרעז אות ה. ע"כ. אמנם נראה מדברי בית דוד שאין הנדון במקום של גויים דווקא, ואדרבא הוא מיירי שבעל הבית המשיך לו המקום הוא ישראל (וכמו שכתב בן מפורש בד"ה ועוד כתב הרב"י) רק שאינו גר עימו באותה הבקתה אלא סמוך, וכל שיש לו בית בפני עצמו ואינו רואה נרות חנוכה באותו המקום כלל יש עליו חובת הדלקה אפילו הוא מקום של יהודים ובברכה, והרב בית דוד רק הביא ראה ממי שנמצא במקום של גויים שכל שהוא מחוייב בהדלקה יש לו לברך אף שמדליקין עליו בביתו.

עכ"פ גם אם לא נסמך על דברי הבית דוד לענין הברכה, אבל לענין חיוב ההדלקה ודאי שיש להורות כן, ואם יתווסף לנו שאירע שבאותו המקום אינו רואה נרות חנוכה כלל, באנו לדון מי שהוא במקום של גויים שמחוייב הוא להדליק נרות חנוכה ובברכה.

הלכה למסכנה

מי שהולך לצימר בבקתה אחת לבדו ואינו אוכל עם בעל הבית והוא נמצא במקום שאינו רואה נרות חנוכה כלל, יש לו להדליק נרות חנוכה ובברכה אף שאשתו מדלקת עליו נרות בביתו.

בברכה
אלון בן שבת

מטרות העמידה

קמחא
דפסחא

לימוד
שירת
הבקשות
לילדים

בית
הוראה

לימוד
טעמי
המקרא

כולל
אברכים

שאדם התובע חוב מאוהבו, נפרע ממנו מעט מעט, אך משונאו נפרע ממנו בבת אחת. ומאידך נחלקו הפוסקים בסתם הלוואה אם יכול הלווה לפורעה בתשלומים. (עיין סי' עד סעי' ד ובנו"כ). אזי לפי השיטות שהלווה היה חייב לפרוע בזמנו, בוודאי שאין ללווה זכות לעכב את תשלום של שני החודשים עתה, כיון שעשה שלא כדין בכך שלא פרע בזמנו (פתחי חושן הלוואה, פ"ג הע' כב) וכן מבואר להדיא בשי' למורא שם. אך לפי הכרעת רוב האחרונים שהלווה לא היה צריך לשלם בזמנו כי היה כאן "ויתור" מצד המלווה, יש מי שכתב שהלווה לא איבד את זכותו לפרוע בתשלומים (שי' למורא שם, הובא בקיצור בקצוה"ח סי' עג ס"ק ט, ובחי' רעק"א סי' עד סעי' ד, אבל ראה מקצוע בתורה סי' עג ס"ק כב) וכתב עוד בשי' למורא, שאם קבעו שבזמנים הראשונים ישלם סך מועט, ובפירעון האחרון ישלם סך גדול, בוודאי המלווה יכול לתבוע שישלם עתה את הסך הגדול, שלא הסכים להרוויח זמן אלא לפירעונות הקטנים שעבר זמנם. אמנם, אם ברור שהמלווה לא מחל על זמני הפירעון שעברו, כגון שתבע אז, אך הלווה לא שילם, או שלא תבע מחמת שלא היה אז ללווה כסף לשלם משום איסור 'לא יגוש', (עיין סי' צז סעי' ב), אזי ברור שהלווה צריך לשלם את כל החוב כאחת. וכן נראה, שמעביד שלא שילם לשכירו כמה פעמים, כשבא הלה לתובעו חייב לשלם לו הכל כאחת, משום שהשכיר מעולם לא סיכם איתו שישלם לו בתשלומים, אלא שהוא חוב חדש בכל פעם (משפטים ישירים, בירדוגו, קראקא תרנ"א, ח"ב סי' קצו ד"ה אך, ופעמוני זהב, אנקאווא, ירושלים תרע"ב, סי' עג סעי' א). ויש להדגיש, שאף במקום שמן הדין יש ללווה זכות לפרוע בתשלומים, אין ראוי שיהיה כפוי טובה למי שהטיב עמו והלווהו, ולכן ישתדל להתחשב בטובת המלווה, ולפרוע סכום גדול ככל שביכולתו.

בברכה יגאל אלון ס"ט.

שרי המאה ה-19

הרב יוסף חיים בן שבת

רבי שלמה אמסלם

הרב שלמה אמסלם זצ"ל, נולד בחודש טבת ה'תר"מ (1880) בעיר מידלאת בין הרי האטלס במרוקו. למד מפי רבו חכם אברהם עטיה, ועשה חיל בלימודו ועלה במעלות התורה והיראה עד שלא נמצא בעירו מלמד שמתאים לו. מאותו הזמן רבינו ישב בעליית הגג שבבית הוריו, שם הגה בתורה הקדשה יומם ולילה בביגעה ובשקידה עצומה. בית הוריו היה בית ועד לחכמים בו התאכסנו דרך קבע כל השלוחים שבאו מארץ הקודש לעיר מידלת.

לאחר נישואיו התחיל ללמוד ולהעמיק בתורת הנסתר והיה בקיא בנגלה ובנסתר. שמעו של הצעיר המתבודד בעליית בית הוריו הגיע לאוזניו של רבי מסעוד אביחצירא, בנו בכורו של רבי יעקב. בשנת ה'תרנ"ט (1899) כשהיה בן תשע עשרה חכם מסעוד אביחצירא ביקש לראותו. לאחר שבחן את ידיעותיו ודיבר איתו בדברי תורה ובפרט בהלכות איסור והיתר, השתומם מהתפעלותו ומחוכמתו מידיעותיו של רבינו ומיד נתן לו 'כתב סמיכה'. לימים רבינו התחבר עם בנו של חכם מסעוד אביחצירא, מרן ה'בבא סאלי' זצ"ל והם היו לומדים יחד וממתיקים סוד.

פעם אחת חכם ר' מסעוד הגיע לעיר מידלת. כאשר ביקש לשוב לעירו, בני העיר יצאו ללוות אותו. כשהגיע הזמן להיפרד ממנו, בני העיר בכו וביקשו ממנו שישאר איתם. רבי מסעוד הסיר את ה'סודרא דרבנן' שעל ראשו, כך אותו סביב ראשו של רבינו ואמר להם: "מעתיק רבי שלמה הוא רבכם" ורבינו התחיל לשמש כמנהיג הקהילה. גם עם רבי מאיר אביחצירא, בנו של ה'בבא סאלי', היו לרבינו קשרי הערכה עמוקים. רבי מאיר כיהן כדיין בבית דינו של רבינו והתבטא על רבינו שהוא 'חד בדרא'. הליכותיו בקודש של רבינו היו כאחד מהחסידים הראשונים, פרוש ומובדל מכל ענייני העולם הזה ותענוגותיו. כל מעשיו היו בצנעה וענווה. הרבה בטבילות מדי יום גם אם לשם כך היה צריך לשבור את שכבת הקרח מעל המים. כשלושים שנה לא אכל מאכלי בשר. גם משאר המאכלים התנזר, והרבה בתעניות עד שנחלש מאוד.

אביו: חכם משה. **אמו:** מרת חנה. **אשתו:** מרת אסתר. **מרבתי:** חכם אברהם עטיה. **חברותא:** המקובל ר' ישראל אביחצירא (הבבא סאלי). **בנו:** חכם ר' מסעוד. **חתנו:** ר' משה עטיה (ראב"ד מידלת). **מתלמידיו:** ר' משה עטיה (ראב"ד מידלת), ר' יהודה חיון. **ספריו:** בני שלמה - חידושי על התורה, על הנ"ך, חידושי תהילים ועוד..

רבינו נהג לקום בכל חצות הלילה כדי לומר תיקון חצות ולעסוק בתורה הקדושה בעליית ביתו במידלת שבמרוקו. תלמידו רבי יהודה חיון העיד כי לא אחת ראה עמוד אש יורד בחצות לילה מן השמיים על עליית הבית של רבינו בשעה שהצדיק אמר תיקון חצות ולמד.

שכניו סיפרו שהיו שומעים קול רעש גדול יוצא מחלון חדרו שבעליית ביתו. הם התפללו מאוד מאחר ולא הבינו מה מקור הרעש שיוצא מחדר הצדיק אבל כמובן הם לא העיזו להיכנס לבית-רבינו ולבדוק מה מקורו. פעם אחת היה רעש חזק. אחד השכנים החליט להתלונן בפני רבינו על הרעש שנשמע בשעת לילה מאוחרת ומפריע לו לישון.

השכן נכנס לבית הצדיק שהיה פתוח. הוא ניגש את דלת חדרו, סובב את הידית פתח את דלת החדר. לתדהמתו הוא הבחין באור גדול וחזק שבוקע בתוך החדר. הוא הבין כי רבינו הוא צדיק נשגב והם לא מכירים ברום ערכו וכי הוא זכה לראות דבר שהשתיקה יפה לו. תיכף ומיד הוא סגר את הדלת בפחד וחרדה ושב לביתו בשתיקה.

פעם בשעת רצון סיפר הרב על אחת מפעולותיו הנשגבות שהשיג בשעת חצות הלילה בשעת תיקון חצות וכן סיפר: "כאשר היתה בעירנו עצירת גשמים, קמתי באחד הלילות לתיקון חצות. חשבתי לנפשי: 'שעת רצון היא לפני יתברך, אולי בשעה זו ישמע ה' את תפילתי וירחם עלינו'. פתחתי ואמרתי ברעותא דליבא פיוט 'ראה בעני עמר, רחם על עולמך'. כשסיימתי, הוצאתי את ידי מן החלון, והנה יורד גשם. השבתי את ידי - ומיד הגשם פסק. הוצאתי שוב את היד והגשם החל לרדת שוב. השבתי את ידי ושוב פסק.

לא ידעתי מה לעשות. עמדתי באימה ואמרתי: 'ריבונו של עולם, אם כך רצונך שכאשר אוציא את ידי אז ירד הגשם, מוכן ומזומן אני לעמוד כך כל הלילה כולו ובלבד שתרחם על בניך רחומין שהגשם עבורם הוא חיים". מיד כשסיימתי לומר את דבריי ארובות השמיים נפתחו וירד הגשם כל הלילה מבלי שאצטרך להוציא את ידי". (מעובד מתוך 'כתר מלכות').

רבנו נפטר ב-כ"ה אייר ה'תשכ"ג (1963). חי כ-83 שנים. בהלווייתו התאספו כל בני העיר, גדולים וקטנים כולל יהודים ושאינם בני ברית. הספידו אותו בקול נהי בכי תמרורים, רבי מאיר אביחצירא (ראב"ד ארפוד בעת ההיא), חתנו ותלמידו, ר' משה עטיה (ראב"ד מידלת) ור' רפאל בירדוגו (ראב"ד מכנאס). ציונו מידלאת בין הרי האטלס במרוקו. שומר בית-העלמין העיד שבכל ימי השבעה ירד עמוד אש על קברו של רבינו בכל חצות לילה.

בס"ד

אמונתך בלילות – מתנה בתוך החשכה

מכירה את זה? את הרגעים שבהם את אומרת לעצמך:

"ריבונו של עולם... שוב לילה?"

לא רק לילה של השעון – אלא לילה בנפש.

מצב שבו הדברים מסתבכים, הרצונות מטשטשים, והלב מרגיש כאילו ירד עליו מסך.

האמת? את לא לבד.

וככל שנדמה לנו שכבר דיברנו על זה, תמיד יש עוד רובד, עוד זווית, עוד אור להכניס פנימה.

יעקב אבינו – ותפילת ערבית

חז"ל מלמדים שיעקב אבינו תיקן את תפילת ערבית – תפילה שהיא "רשות". מה זה אומר "רשות?"

לא חובה. לא הבייסיק.

אלא משהו שמגיע ממקום של רצון פנימי. ממקום שבוחר באור דווקא כשהחושך עוטף.

וכך בדיוק נראית עבודת האמונה שלנו: היכולת לבחור אור – כשאין אור. להחזיק בטוב – כשקשה. להתפלל – כשלא ברור.

בין השמשות – רגע החסד האחרון של

האור

זה הזמן הכי עדין ביום: השמש כבר שקעה,

אבל משהו בנו עדיין מחזיק בהבזקי האור האחרונים.

הלב אומר: "רק עוד קצת בהירות... עוד מעט שלוה..."

אבל החיים, כמו החיים, לפעמים סוגרים את היום בלי לשאול אותנו. ואז מגיע הלילה.

לילה שהוא לא רק זמן ביולוגי, אלא מצב נפשי:

רגעים של עומס, חשש, בלבול, פחד קטן או גדול,

ולפעמים – סתם תחושת כובד שמגיעה משום מקום.

חצות – רגע הבכי שסודו גאולה

בחצי הלילה מתרחש פלא:

הקושי מגיע לשיאו – ואז מתחיל להתמתק.

יש בכי. טבעי. פנימי. נסתר.

תיקון חצות –

בכי שמבקש לשחרר, להמיס, להקל.

המפרשים מלמדים שחצות מביאה איתה מיתוק הדינים.

להתאבל על חורבן – על מנת להיבנות ממנו

וכשאנחנו מסתכלות על החיים,

אנחנו רואות שגם בנו יש רגע כזה –

רגע שבו הקושי מפסיק לעלות ומתחיל לרדת.

את לא תמיד מרגישה את זה בזמן אמת, אבל זה שם – כמו נשימה עדינה של רחמים מלמעלה, שמלטפת ואומרת:

"בת שלי, אני איתך. אל תוותר".

אשמורת הבוקר – ההרחבה שבאה לפני

האור

דווקא הדקות שלפני עלות השחר הן הרחמים הגדולים ביותר.

לפני שנפתח האור – משהו בתוכנו נפתח. נוצרים רגעים של בהירות פנימית שלא הייתה קודם.

לאמר: לפעמים הישועה מתחילה לפני שרואים אותה.

לפעמים הלב נפתח לפני שהמציאות משתנה.

עלות השחר – נשימה חדשה לנפש

כשהיום עולה – לא רק האור הפיזי מתחדש.

יש אור של שפיות, של ידיעה, של קבלה. ברגע הזה אנחנו מבינות שהלילה, עם כל האתגר שבו,

לא היה עונש – אלא תהליך.

תהליך שהביא אותנו להבנה, לבשלות, לשקט חדש.

וכך זה גם בחיים:

החצי הראשון של "לילות הנפש" מביא קושי הולך וגובר,

אבל יש נקודה – חצי הלילה שלך –

שבה הכול הופך לכיוון של ישועה.

ואם את כרגע בתוך הלילה הזה?

תחזיקי חזק, יקרה.

יש גבול. יש קץ.

ויש בורא שמלווה אותך בכל צעד.

להחזיק אמונה – דווקא בחושך

אמונה אמיתית לא נמדדת כשקל.

היא נוצרת כשלא רואים כלום.

כששואלים, כשמתבלבלים, כשכואב.

ואת – כן, את –

כשאת מתאמצת להישאר מחוברת גם

כשהלילה סביבך,

את זוכה למתנה שאין כמותה:

מתנת הביטחון.

הידיעה שאת בידיים הכי בטוחות בעולם.

בוקר טוב, בת מלך

כשהבוקר מגיע – הוא מגיע אחרת למי

שעברה את הלילה.

עם יותר בהירות, יותר עוצמה, יותר

הבנה.

הנפש יודעת להעריך אור רק אחרי

שלמדה את עומק הלילה.

יהי רצון שתזכי לימים מאירים,

ולילות שמהם תצאי מחוזקת, זוהרת,

מלאה באמונה ובהירות.

שבת שלום יקרה,

וחדש כסלו שופע ניסים, מתיקות ופתחים חדשים של אור.

ואם את מרגישה שהלילה שלך מבקש יד תומכת,

לב שיקשיב, ליווי שיחבק –

אני כאן בשבילך.

יד ביד. לב אל לב.

לצעוד בדרך האמונה, הבהירות והשמחה.

ליאורה דהן – מנטורית לאימהות במסע

החיים

050-410-3-421

dahan.liora.co@gmail.com

מטרות העמותה

קמחא
דפסחא

לימוד
שירת
הבקשות
לילדים

בית
הוראה

לימוד
טעמי
המקרא

כולל
אברכים